

A més d'analitzar les característiques i problemàtica dels museus del Maresme, Manuel Salicrú i Puig, director del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, presenta una visió de museu local, definint-lo com a institució polivalent i interdisciplinar i, alhora, arxiu, centre de patrimoni, investigació i estudi.

ELS MUSEUS DEL MARESME

Al Maresme hi ha avui divuit museus, museus en formació o centres museístics oberts al públic i visitables (1). Dels trenta municipis de la comarca, catorze tenen museu. El Masnou, Mataró, Vilassar de Dalt i Vilassar de Mar en tenen dos, Arenys de Mar, Argentona, Calella, Canet de Mar, Sant Pol i Tiana en tenen un i tenen museu en formació —alguns amb projectes força avançats— Alella, Premià de Mar, Sant Andreu de Llavaneres i Teià. Els municipis que no tenen museu són Arenys de Munt, Cabrera de Mar, Cabrils, Caldes d'Estrac, Dosrius, Malgrat, Montgat, Oñuris, Palafolls, Pineda, Premià de Dalt, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Iscle de Vallalta, Sant Vicenç de Montalt, Santa Susanna i Tordera.

La majoria d'aquests divuit museus, deu en total incloent-hi el Museu Comarcal del Maresme, qualificat de museu de serveis, són museus d'història i etnografia. Un de concret té un contingut específicament arqueològic, el Museu Sant-romà de Tiana. Els altres set museus, d'una o altra manera, tenen caràcter monogràfic i el seu interès ultrapassa de bon tros l'àmbit geogràfic on s'ubiquen; és el cas del Museu de les Puntes "Frederic Marés", d'Arenys de Mar, del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, que inclou importants col·leccions d'art barroc, del Museu Retrospectiu de Farmàcia i Medicina dels Laboratoris Cusi, S.A., del Masnou, de la Gliptoteca Monjo de Vilassar de Mar, que conté obres de l'escultor vilassarens Enric Monjo, i també del Museu Municipal del Càntir "Joan Rector i Rigola", d'Argentona, del Museu de Malacologia "El Cau del Cargol", de Vilassar de Dalt i del Museu de Sant Pol, de pintura catalana contemporània.

Si del conjunt dels deu museus d'història i etnografia del Maresme deixem a part el Museu Comarcal, que per les seves condicions específiques hauria de ser museu de serveis i coordinar l'activitat museística de tota la comarca (2) i ele-

ment dinamitzador de la cultura de Mataró i del Maresme (3), els nou restants poden definir-se com a Museus Locals, ja que són *ideats i dirigits a reunir, conservar, documentar i difondre els diferents aspectes i testimonis de la història, cultura i natura* de les respectives poblacions (4).

Completant la llista, els museus locals serien els següents:

- Museu Municipal d'Alella (en formació)
- Museu Arxiu de Calella
- Museu Arxiu Parroquial de Canet de Mar
- Museu Municipal del Masnou
- Museu Municipal de Premià de Mar (en formació)
- Museu de Llavaneres (en formació)
- Museu Municipal de Teià (en formació)
- Museu Municipal de Vilassar de Dalt
- Museu Municipal de Vilassar de Mar (en formació).

Tot i amb això cal dir que alguns museus dels que hem qualificat com a monogràfics, fan compatible la monografia amb la recollida i conservació de testimonis d'història local. Aquest seria el cas del Museu de les Puntes "Frederic Marés" — Museu d'Arenys de Mar, del nostre Museu Arxiu de Santa Maria i també del Museu de Sant Pol de Mar. A la vegada s'ha de dir igualment que alguns museus locals tenen la voluntat d'especialitzar-se en una temàtica concreta i que és possible que —a curt o a mig termini— esdevinguin en aquest sentit també monogràfics. En dir-ho pensem en el Museu Municipal de Premià de Mar que contindrà una important mostra de teixits estampats i de la seva tècnica.

A partir de l'examen del conjunt dels Museus del Maresme podem dir que, majoritàriament, tenen una problemàtica similar —no pas idèntica— i unes característiques paral·leles, que varien només en funció de la realitat concreta de cada museu.

tació de recrear la història del país en cada museu, car aquesta és la feina d'un futur museu nacional d'història de Catalunya. En el procés de creació d'un museu d'història, la contribució d'historiadors, antropòlegs i geògrafs locals és essencial i per consegüent caldria que fos encoratjada, tot proveint mitjans i adoptant les formes de col·laboració més adients, ja sigui becaris, investigadors associats, investigadors invitats ...

Òbviament, i en tant que peça clau, el museu comarcal en particular hauria d'orientar-se com a genuí museu d'història, capaç d'evocar el sentit i l'evolució de l'activitat humana en un espai delimitat que condueix a l'entorn humà del present.

Que la història social contemporània, sistemàticament evitada fins ara, hauria d'adquirir més rellevament arreu i en determinats museus d'àrees industrials, prioritat absoluta. Hi ha una tendència ben establerta a sobre-representar la història antiga, deguda a la tradició arqueològica dels nostres museus i al fet que encara avui dia la majoria dels professionals dels museus són arqueòlegs. Però la distinció entre museus d'arqueologia i museus d'història ha de desaparèixer. El museu d'història ha d'integrar l'arqueologia i, a la vegada, atreure historiadors especialistes en moderna i contemporània, interessats en la cultura material dels nostres avis i besavis. És fonamental que els museus es plantegin una política d'adquisicions d'objectes dels darrers 80 anys.

Que és cert que com més avancem en el temps, la història es fa anècdota en els museus i els objectes es descontextualitzen, tendint a ésser interpretats per categories estètiques o tècniques, fonamentalment. El conservador, que es condueix amb seguretat en el regne de l'arqueologia antiga, es troba, en canvi, perdut quan ha d'afrontar èpoques més recents. No estem familiaritzats amb els mètodes d'anàlisi de l'objecte històric-document, com tampoc amb els mètodes d'interpretació de la història que empren l'artefacte com a estímul principal. És per això que cal que ens mostrem receptius a corrents metodològics renovadors com la *material culture theory*, que reconeix en els artefactes manifestacions de la cultura que els ha produït, que examina els objectes com a formes culturals.

Que necessitem museus especialitzats, ja que metodològicament són més coherents i didàcticament més eficaços. Ens cal identificar quins factors, quina activitat humana, quin règim econòmic, etc. han contribuït més profundament a donar forma a un barri, ciutat o territori, i intensificar els esforços en aquesta direcció. Així, si per exemple, la indústria tèxtil ha fet el Sabadell modern, modelat el seu paisatge urbà i fixat la seva població, cal que aquest ric patrimoni no es perdi i aquesta història es perpetui en la memòria col·lectiva. I no cal crear gaires nous museus, tan sols

reconvertir els que ja tenim i treure'n major rendiment.

Que és sorprenent que a Catalunya, capdavantera de la revolució industrial a Espanya i una de les regions industrials d'Europa, encara no s'hagi despertat realment l'interès pel patrimoni històric industrial, que existeix sens dubte, però que no ha estat inventariat ni avaluat convenientment per raons òbvies. Museus i organismes públics i privats que hi podrien estar interessats, han romàs al marge, amb poques excepcions. És urgent un estudi que avaluï les possibilitats d'accions preservacionistes en zones industrials abandonades, en estructures fabrils i grans obres d'infraestructura ja centenàries. Cal posar més atenció als oficis en perill de desaparició, a les tècniques ja obsoletes... Aquí també, potser els museus d'arqueologia industrial representen la cultura popular dels darrers cent anys, com ho creu Cossons d'Anglaterra (5).

Que malgrat que la vida i el treball rurals hagin atret tradicionalment l'interès de molta gent, el fet no s'ha traduït en museus capaços d'il·lustrar vivament les formes de vida al camp, a partir de l'estudi científic, amb tècniques preses de l'etnografia, i de la recreació d'ambients, sota patrons museogràfics avançats. El nostre patrimoni rural encara és ric. Centenars de masies existeixen avui, però és ben segur que la preservació d'unes poques representarà un repte per als nostres museus en un futur molt pròxim.

En definitiva, en museologia, l'única política eficient és la política activa. Per a fer-la disposem de dues palanques, la recerca i la interpretació. I tot plegat requereix l'esforç coordinat de tots els museus. Com va dir Tilden, *per la interpretació el coneixement, pel coneixement l'apreciació, per l'apreciació la protecció*. (6)

Josep Ballart

NOTES I REFERENCIES

- 1.- Dades reunides per l'autor procedents de diverses fonts.
 - 2.- BARRI, M. J., et al.: *Guia dels Museus de Catalunya*. Barcelona, Caixa de Pensions "La Caixa", 1979.
 - 3.- *MUSEU del Maresme*. Mataró. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya — Ajuntament de Mataró, 1983.
 - 4.- THOMPSON, P.: *The voice of the past*. Oxford, University Press, 1978.
 - 5.- COSSONS, N.: *The new museum movement in the United Kingdom*. A: "Museum", (Paris, UNESCO), 35, 2 (1983) p. 83-89.
 - 6.- TILDEN, F.: *Interpreting our Heritage*. University of North Carolina Press, USA, 1957.
- ALEXANDER, E.P.: *Museums in Motion*. Nashville, USA, AASLH, 1979.
- SCHIRMBECK, P.: *The museum of the city of Rüsselheim: Council of Europe Award 1980*. A: "Museum" (Paris, UNESCO), 32, 1 (1981) p. 35-50.
- SCHLERETH, T.J. (ed.): *Material culture studies in America*. Nashville USA, AASLH, 1982.
- TRIULZI, A.: *A museum of peasant life in Emilia*. A: SAMUEL, R. (ed.) *Peoples History and Socialist Theory*. London, Routledge and Kegan Paul, 1981.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. Departament de Presidència. Projecte de Llei de Museus. 1983. *Projecte museogràfic: Museu Comarcal del Maresme. Memòria*. Dep. de Cultura de la Generalitat, 1982.

En primer lloc s'ha d'assenyalar que els divuit museus són en actiu. Que els cinc en formació no disposen d'instal·lacions permanents o definitives i que, si bé alguns avui ja són plenament consolidats, és possible que altres mai no passin de l'estadi de simples sales d'exposició.

Tres en concret s'anomenen específicament "museu arxiu" i, per tant, a més de museus, són arxius, i contenen fons documentals de diversa procedència. Fins i tot el Museu Arxiu de Calella inclou l'Arxiu Històric Municipal. Dos altres museus, el Museu Municipal de Vilassar de Mar i el Museu Municipal de Teià conserven documentació dels arxius municipals respectius. També posseeixen fons documentals diversos el Museu Municipal de Premià de Mar — A.E.C.C. i el Museu de Vilassar de Dalt, i tenen clara vocació d'arxiu.

Quant a la propietat, deu són municipals, dos eclesiàstics —millor dit, parroquials—, un depèn de la Diputació de Barcelona i els altres cinc són particulars. Cal esmentar especialment el cas concret del Museu Municipal de Premià de Mar gestat per la voluntat conjunta de l'A.E.C.C. —Associació d'Estudis Científics i Culturals— entitat promotora del Museu, i l'Ajuntament premianenc.

A excepció del Museu del Maresme i deixant de banda alguns dels museus monogràfics esmentats, pràcticament tots els altres són gestionats i dirigits per grups o equips de col·laboradors no assalariats. Alguns, fins i tot, tenen personal tècnic qualificat, sempre benèvol. El mateix Museu del Maresme disposa de col·laboradors benèvols a les seves seccions.

Les fonts de finançament depenen del sistema de propietat dels diferents museus. Però provenen majoritàriament dels Ajuntaments, excepte quan l'existència de convenis determina la cobertura financera d'altres organismes de l'Administració Pública. En alguns casos són també generades per la pròpia activitat del museu a partir de subvencions d'organismes públics, de les caixes d'estalvis o d'empreses vinculades a les diferents localitats.

En general, els museus com a institucions en major o menor grau, incideixen de manera activa en les respectives poblacions i tenen el suport genèric de la majoria dels ciutadans, de les entitats culturals, cíviques i professionals, dels partits polítics. Aquesta presència activa es concreta en la presentació d'exposicions temporals, en l'especial atenció al públic escolar i en la defensa del patrimoni històric, arquitectònic, cultural i natural de cada població.

També editen publicacions periòdiques i monografies. Cal esmentar aquí mateix els presents "Fulls" i les sèries de documentació fotogràfica del Museu Arxiu de Santa Maria, el "Butlletí" de

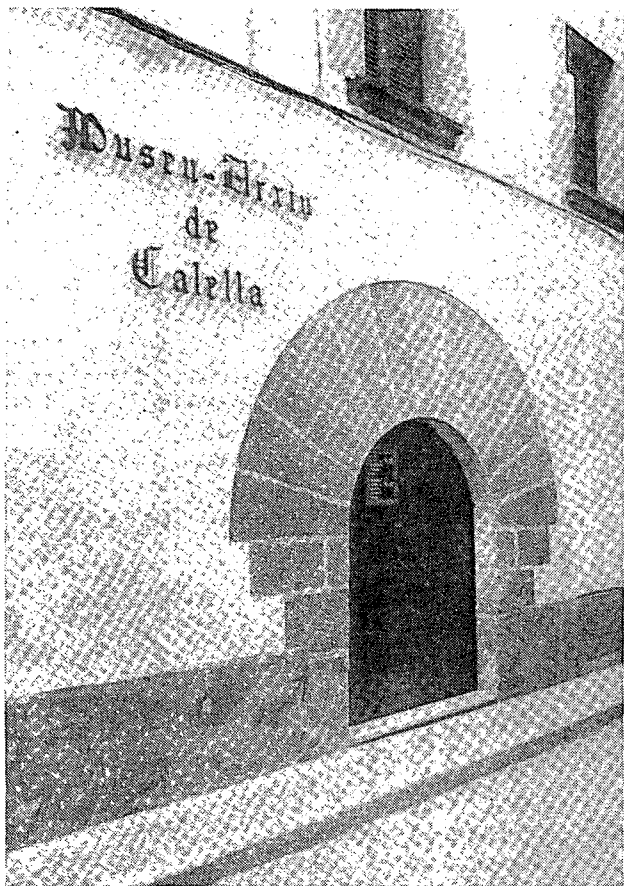
l'A.E.C.C. de Premià de Mar, les revistes "Laietània" i "Atzavara" del Museu Comarcal, els diferents opuscles de divulgació del mateix museu, les monografies del Museu Arxiu de Calella, del Museu Arxiu Parroquial de Canet de Mar, etc. Podríem dir que les publicacions es fan amb pocs mitjans i molt d'esforç i que representen en alguns casos una font d'ingressos alternativa.

En funció del caràcter benèvol del personal, a excepció del Museu Comarcal i d'altres institucions que ho tenen reglamentat, els horaris de visita es ceneixen normalment als caps de setmana. Les visites escolars —en horaris lectius— i les d'altres col·lectius s'han de convenir amb antelació. Cal esmentar també les visites comentades que tenen establertes alguns museus de manera periòdica. La tasca de monitor és exercida pels mateixos col·laboradors, de forma gratuïta i desinteressada.

Fins aquí hem parlat dels trets comuns que caracteritzen la majoria dels museus de la comarca. Però també tenen problemes comuns. Els principals són els dèficits d'instal·lacions i d'infraestructura, la manca de recursos i la manca de personal tècnic.

Quant al dèficit d'instal·lacions i infraestructura s'ha de dir que, en aquests darrers anys, alguns Ajuntaments han fet grans esforços per a solventar-lo. Concretament els Ajuntaments d'Arenys de Mar, Calella, Mataró, Premià de Mar i Vilassar de Dalt. Altres com els d'Alella o Vilassar de Mar han intervingut o pensen actuar en el mateix sentit. Malgrat tot això, la majoria dels museus són situats en edificis construïts originàriament per a altres usos, que les diferents poblacions recuperen o han recuperat per al seu patrimoni, i en general les restauracions o reformes fetes mai no han estat exhaustives de cara al seu condicionament com a museu i, per això, les instal·lacions moltes vegades no posseeixen els mínims d'infraestructura convenients. En aquests casos els principals esforços dels museus són dedicats a solventar problemes d'infraestructura, en detriment de la conservació de les pròpies col·leccions. Cal assenyalar a la vegada que aquests arranjaments sovint es fan esperar massa. Algunes institucions —el nostre Museu Arxiu de Santa Maria n'és un exemple— intenten de resoldre elles mateixes el problema, buscant aportacions econòmiques i personals de tota mena.

La manca de recursos, a més d'incidir en els dèficits d'instal·lacions, condiona la conservació i la política d'adquisicions, impossibilita de fer restauracions, limita la difusió i determina, majoritàriament, la no existència de laboratoris, biblioteques, etc. és a dir, els serveis mínims d'un museu. Les grans necessitats econòmiques dels nostres museus fan que els recursos que s'obtenen (de l'Administració, de particulars, dels mateixos col·laboradors) es dediquin en gran mesura per a tasques d'inversió no cobertes; el manteniment és

Museu del Montgrí i del Baix Ter
Centre d'Estudis i Arxiu - Ajuntament de Torroella de Montgrí

Al país ja existeixen avui institucions polivalents. El Museu Arxiu de Calella, el Museu del Montgrí i del Baix Ter, Centre d'Estudis i Arxiu, el Museu Arxiu de Montblanc en són exemples.

previst i quantificat, però generalment, i amb excepcions, queda per fer.

La manca de personal tècnic que en general pateixen els nostres museus —com ja hem dit hi ha excepcions que confirmen la norma— planteja una problemàtica que no poden pas solventar els museus per ells mateixos. L'existència de col·laboradors, en molts casos, no resol pas el problema, ja que només podrà solucionar-se a partir d'una política activa de l'Administració en base a la creació de Museus de serveis. A més, és totalment necessària una major qualificació dels actuals col·laboradors, que només podrà obtenir-se a partir de cursos, seminaris, col·loquis, etc. en part ja iniciats. Perquè l'existència dels col·laboradors és necessària i convenient a partir de la realitat museística del país, com també ho és l'existència dels museus de serveis.

A grans trets hem remarcat les característiques i la problemàtica dels Museus del Maresme. Però, a més, voldríem introduir la nostra visió del que pensem que haurien de ser els museus locals. A criteri nostre aquesta visió és avui l'única possible i a la qual haurien de tendir les institucions existents d'acord amb la realitat actual del país, en el benentès que no ens referim a institucions o museus monogràfics, però que, en certa manera, i guardant les degudes distàncies, el plantejament que exposarem podria ser també vàlid per a alguns museus comarcals.

Creiem que els museus locals haurien de ser institucions polivalents i interdisciplinàries que de conjunt fossin museus, arxius, centres de patrimoni, centres d'estudi i de cultura i, en un sentit més ample, veritables ecomuseus.

Museus i arxius a la vegada perquè superant la diferenciació habitual, reuneixin, conservin, documentin, posin a l'abast dels investigadors, exposin i difonguin els testimonis materials i documentals de l'home, de la seva història, de la cultura i de la natura en cada localitat, en un territori concret i diferenciat. La distinció i, en el seu cas, la separació entre Museu i Arxiu ha de venir, pensem, únicament en funció del valor i contingut dels fons posseïts i en base a la seva millor utilització.

L'esbós teòric aquí plantejat és una realitat concreta en molts dels nostres museus locals.

Museus i arxius que siguin també *centres de patrimoni* per a valorar, protegir i documentar el llegat dels nostres avantpassats, en totes les seves dimensions. Que siguin *Centres d'Estudis*, llocs de trobada, de diàleg, d'intercanvi i d'investigació. Que siguin *Centres de Cultura*, que permetin la participació activa de tota la població, acceptant com a bàsica la pluralitat cultural, i puguin col·laborar amb totes les altres entitats i associacions

de la població. De fet tot això és realitat tangible en moltes institucions i consubstancial al mateix fet de la difusió, acceptada com a objectiu primer i últim. I considerant que no hi ha limitacions en el camp de la museologia, que siguin també *eco-museus*, tenint present que tota la població, les seves activitats, els seus problemes i la seva identitat, són també "museu", objecte i subjecte de "museu". Les institucions locals així plantejades serien plenament al servei de —i per— la societat.

Aquesta visió dels Museus Arxius Locals té molt present els problemes que viuen actualment aquestes institucions. En primer lloc la manca de recursos. Plantejar les institucions de manera polivalent i interdisciplinària representa optimitzar al màxim els escassos recursos materials de què es disposa, garantint el seu correcte funcionament; representa també la forma de valorar al màxim les possibilitats de treball dels col·laboradors benèvolos, avui autèntics gestors de moltes iniciatives culturals del nostre país. La manca de personal tècnic qualificat i la dotació dels necessaris equips, laboratoris i tallers especialitzats s'ha de plantejar en un estadi superior. Pensem que l'Administració Catalana, amb la creació de la Xarxa de Museus de Catalunya i la Xarxa d'Arxius Comarcals, ha donat un pas teòric molt important per a resoldre el problema, tot i que, en la pràctica les solucions esmentades són avui encara molt limitades. Cal però no oblidar que potser no totes les institucions locals podran integrar-se en les xarxes ja creades i que caldrà de proposar solucions alternatives.

A més de tot això s'ha de dir que és necessari i imprescindible que totes les institucions locals, monogràfiques o no monogràfiques, museus i arxius, col·laborin entre elles, tant a nivell comarcal com a nivell nacional. Cal donar a conèixer, intercanviar experiències, fer accions en comú. En aquest sentit pensem que és molt vàlida a la nostra comarca l'existència del Consell de Museus del Maresme, organisme encara actiu, però que caldria revitalitzar.

Manuel Salicrú i Puig

NOTES

- 1.- La relació i altres dades dels museus del Maresme són extretes del treball de Carles Marfà i Riera que, com a documentació, es publica al present número dels FULLS.
- 2.- Conveni de col·laboració formalitzat entre el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació i l'Ajuntament de Mataró.
"Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya", núm. 208 (17 març 1982).
- 3.- *MUSEU del Maresme*. Mataró, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya — Ajuntament de Mataró, 1983.
- 4.- Definició de Museu Local.
MUSEUS de Catalunya, els. Aproximació a la seva problemàtica. Comissió Tècnica de Museus Locals i Comarcals de l'Associació de Treballadors dels Museus de Catalunya. Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 1981.